

Szatmári László

A „néma halál” elleni egyezmény tíz éve

A tavaly fennállásának tizedik évébe lépett vegyifegyver-tilalmi egyezmény (Chemical Weapons Conventions – CWC) új alapokra helyezte a leszerelést. Ez a valaha alkalmazott legátfogóbb, legegységesebb non-prolifációs szerződés. Előírásai nemcsak a haderőkre és az iparra, hanem a benne részt vevő államok minden egyes állampolgárára is kiterjednek. Az egyezmény a „zéró tolerancia” elvén működik: az összes vegyi fegyvert be kell jelenteni és meg kell semmisíteni, a gyártást és továbbadást egyszer s mindenkorra le kell állítani. Ez az első, és egyelőre egyetlen nemzetközi leszerelési egyezmény, amely egyeztetett időkereteken belül a tömegpusztító fegyverek egy teljes osztályától szabadítja meg a világot, és érdemben hozzájárulhat a kémiai (vegyi) terrorizmus elleni harc sikeréhez.

A vegyi fegyverek és a betiltásukra tett első erőfeszítések

A mérgező harcanyagok több mint kilencven éve tartoznak – hivatalosan is – a különböző hadseregek fegyverzetéhez. Hosszú út vezetett idáig.

A mérgező anyagok katonai célú felhasználására való törekvés egyidős ezen anyagok felismerésével. Először növényi eredetű mérgekkel kenték be a nyíl- vagy dárdahegyeket, később szerves vagy ásványi anyagok elégetésekor keletkezett gőzzel és füsttel próbálták hatni az ellenségre. Az első írásos emlék időszámításunk szerint 230-ból Sextus Julius Africanustól származik arról, hogyan lehet az ellenség borát, ételét, vizét, valamint a levegőt megmérgezni úgy, hogy ezzel jelentős veszteséget okozunk neki... Az első harcászati szempontból is felhasználható írás Casimier Siemienowicz lengyel tüzértiszt 1660-ban készült *Praxis Artilloriae pyrotechnicae* című munkája, amelyben a

méreggel töltött tüzérségi lövedékek, valamint egyéb füst- és ködképző anyagok használatához ad tanácsokat az időjárási tényezők figyelembevételével. Természetesen nem ő volt az egyetlen, aki ezen a területen munkálkodott: orosz, francia, brit „kísérletezők” is próbáltak hatékony módszereket kidolgozni.

Bár az 1899. évi hágai békekonferencián elfogadott úgynevezett hágai konvencióban már foglalkoztak a „mérgező gázok” betiltásával, a vegyi fegyvereket ennek ellenére tömegesen alkalmazták az első világháborúban, ami radikálisan megváltoztatta az akkori hadviselési elméleteket. 1915. április 22-én 18 órakor Belgiumban, nem messze Ypern városától hangzott el az a vezényszó, amelynek eredményeképpen 1600 darab 40 kg-os és 4130 darab 20 kg-os tartályból, a 2-3 m/s sebességű, kedvező irányú szelet kihasználva, német oldalról klórgáz indult a francia-belga állások felé, hogy ott 5-6 ezer ember halálát és másik 15 ezer súlyos mérgezését okozza. A támadást túlélők azt emlegették: „... és akkor jött a néma halál...”.

A mérgező anyagok által okozott pusztítás

1. táblázat

| Ország | A sérültek száma | A halottak száma |
|---------------------------|------------------|------------------|
| Németország | 200 000 | 9 000 |
| Franciaország | 190 000 | 8 000 |
| Nagy-Britannia | 188 700 | 8 100 |
| Olaszország | 60 000 | 4 600 |
| Ausztria | 100 000 | 3 000 |
| Oroszország | 475 000 | 56 000 |
| Amerikai Egyesült Államok | 72 800 | 1 400 |
| egyéb országok | 10 000 | 1 000 |

(Forrás: Prentiss, A. M.: *Chemicals in War. A Treatise on Chemical Warfare*. New York, 1937, McGraw Hill.)

A mérgező anyagok által okozott pusztítást az 1. táblázat mutatja. Megdöbbentő számai a tiltások semmibe vételét mutatják. Bár az 1925-ben megtartott genfi konferencián, ahol elsősorban a nemzetközi fegyverkereskedelemmel foglalkoztak, francia javaslatra elfogadtak egy jegyzőkönyvet a biológiai és a vegyi fegyverek használatának eltiltásáról, annak két kitétele jó kibúvót biztosított: a tiltás csak a jegyzőkönyvhöz csatlakozott államok között érvényes, és azonnal hatályát veszti, ha valamelyikük területét vegyi támadás éri.

A második világháborúra készülődő Németország több mint 20 új vegyi üzemet létesített. A már a háború alatt, 1940–1941-ben beindított gendorfi (Bajorország) kémustár-üzem kapacitása elérte a havi 4 ezer tonnát. A szarin gyártását 1944 közepétől oldották meg ipari szinten. Míg a német hadsereg 1937–1938-ban hat úgynevezett „ködzászlóaljjal” rendelkezett, ezek száma a háború kezdetére huszonegyre emelkedett. A németek alkalmazták is ezeket az erőiket. Néhány példa: brit adatok szerint 1939-ben Varsó elővárosaira dobtak kémustárral töltött bombákat, 1942-ben pedig a Kercs-félsziget katakombáiban

magukat elsáncoló tízezer szovjet katona és civil ellen alkalmaztak mérges gázokat.

A fojtó-, mérges- és egyéb gázok, valamint a bakterológiai eszközök hadviselési célokra történő használatának eltiltásáról szóló **genfi jegyzőkönyv** (*Geneva Protocol for the Prohibitions of the Use in War of Asphyxiating, Poisonous or Other Gases, and Bacteriological Methods of Warfare*) olyan többoldalú szerződés, amely betiltja a biológiai és a vegyi fegyverek használatát. 1925. június 17-én írták alá és 1928. február 8-án lépett életbe. A jegyzőkönyv, melynek letéteményese a francia kormány, megtiltja a fojtó-, mérges vagy más gázok, és minden azonos hatású folyadék, anyag vagy eszköz harci használatát, illetve a hadviselés bakteriológiai módszereit. Nem tiltja azonban a mérgező anyagok és fegyverek kifejlesztését vagy birtoklását, vagy azok nem háborús helyzetekben való használatát. A jegyzőkönyvhöz való csatlakozáskor számos állam azzal a fenntartással élt, hogy fenntartja jogát vegyi fegyverekkel való válaszcsepásra a területét ért vegyi támadás esetén, illetve a jegyzőkönyv nem részes államaival szemben is. Később azonban a legtöbb fenntartást visszavonták. A genfi jegyzőkönyv nem rendelkezik nemzetközi ellenőrzési mechanizmusokról, jóllehet az ENSZ Közgyűlése számos határozatában felhatalmazta már az ENSZ főtitkárát, hogy készíttessen jelentéseket a szerződészegő tevékenységekről.

A vegyifegyver-tilalmi konvenciók áttekintő táblázata

2. táblázat

| | | |
|------|---|--|
| 1675 | Strasbourgi megállapodás | Az első nemzetközi megállapodás, amely korlátozta a vegyi fegyverek, nevezetesen a mérgezett lövedékek használatát. |
| 1874 | A hadviselés törvényeiről szóló brüsszeli konvenció | Megtiltotta a mérgek vagy mérgezett fegyverek, valamint a szükségtelen szenvedést okozó fegyverek használatát. |
| 1899 | Az 1. hágai békekonferencia | Az európai nemzetek betiltották a mérges gázok használatát. |
| 1907 | A 2. hágai békekonferencia | A tiltást kiegészítették a mérgekkel és mérgezett fegyverekkel. |
| 1922 | A washingtoni szerződés | Sikertelen, mivel Franciaország ellenezte a tengeralattjárókra vonatkozó kitételeket. |
| 1925 | A genfi jegyzőkönyv | Betiltotta a „fojtógázok” és minden egyéb hasonló hatású gáz, folyadék, anyag használatát. |
| 1972 | A biológiai és toxinfegyver-egyezmény | Nincs ellenőrzési (verifikációs) mechanizmusa. |
| 1993 | A vegyifegyver-tilalmi egyezmény aláírása | A vegyi fegyverek kifejlesztésének, gyártásának, raktározásának és használatának átfogó tilalma, beleértve a megsemmisítésükre adott határidőket is. |
| 1997 | A vegyifegyver-tilalmi egyezmény hatálybalépése | A nyilatkozatok megtétele, a megsemmisítések és az ellenőrzések kezdete. |

A Vegyifegyver-tilalmi Egyezmény

Az ENSZ Leszerelési Bizottsága 1954-ben a nukleáris, vegyi és biológiai fegyvereket tömegpusztító fegyvernek minősítette. A vegyi fegyverek fogalmán a mérgező vegyi harcanyagokat, valamint a szállításukra, illetve a célterületen történő egyenletes eloszlításukra szolgáló eszközöket értjük. Mérgező harcanyagoknak pedig azok a vegyületek számítanak, melyek az élő szervezeteket károsítják, esetleg el is pusztítják. Egyesek közülük rövid időn belül halált okoznak, mások viszont „csak” rövidtávú harcképtelenséget eredményeznek. Szakszerű kezeléssel, ellenanyagok használatával az utóbbiakkal való „találkozás” túlélhető.

A vegyi fegyverek eltiltására tett nemzetközi megállapodásokat, jellemzőiket és hatásukat a 2. táblázatban foglaltuk össze.

A ma érvényes egyezményt 1993. január 13-án Párizsban 39 ország képviselői látták el kézjegyükkel, és – miután több mint 65 állam ratifikálta és juttatta el a ratifikálási okiratot a letéteményesnek, az ENSZ főtitkárának – 1997. április 29-én lépett életbe. A legfrissebb adatok alapján 183 állam csatlakozott hozzá, és további öt írta alá. Hét állam egyáltalán nem vesz részt az egyezményben. A nevezett 188 állam területe és lakossága a Föld szárazföldi területének és lakosságának megközelítőleg 98 százalékát teszi ki. Bolygónk vegyiparának ugyancsak mintegy 98 százaléka esik az egyezmény hatálya alá.

Az egyezményt aláíró részes államok vállalják, hogy semmilyen körülmények között

- nem fejlesztenek ki, gyártanak, szereznek meg bármely más módon, halmoznak fel, vagy tartanak meg vegyi fegyvert, vagy adnak át közvetlenül vagy közvetve bárkinek;
- nem használnak vegyi fegyvert;
- nem kezdeményeznek bármely vegyi fegyver alkalmazására irányuló katonai előkészületet;
- nem működnek közre, kezdeményeznek, vagy bátorítanak más módon bárkit bármely, az egyezmény által a részes államok számára tiltott tevékenység folytatására.

A részes államok a hatályba lépést követő 30 napon belül nyilatkoztak vegyi fegyvereikről, vegyifegyver-gyártó létesítményeikről. Ez az adathalmaz szolgált az elkövetkezőkben az adatok helyességének ellenőrzését szolgáló folyamat, a verifikáció alapjául.

Az érintett mérgező vegyületek, a prekursorok meghatározásához irányelvek születtek. Veszélyességi fokuk szerint – részletezően felsorolt kritériumoknak megfelelően – három listába sorolták az egyezmény ellenőrzési rendelkezései alá tartozó vegyületeket.

Az első listán szereplő vegyszereket meg kell semmisíteni. Ezekből mindössze egy csekély, az egy tonnát meg nem haladó mennyiségű készlet éves termelését engedélyezik védelmi, kutatási, orvosi vagy gyógyszerészeti célokra.

A második lista vegyületeit az egyezmény életbe lépésétől számított három év után nem lehet olyan államoknak átadni, amelyek nem részesei az egyezménynek. A második listán szereplő termékek termelői, fogyasztói és feldolgozói bejelentés és helyszíni ellenőrzés tárgyát képezik,

amennyiben túllépik a fent említett listán meghatározott küszöbértékeket.

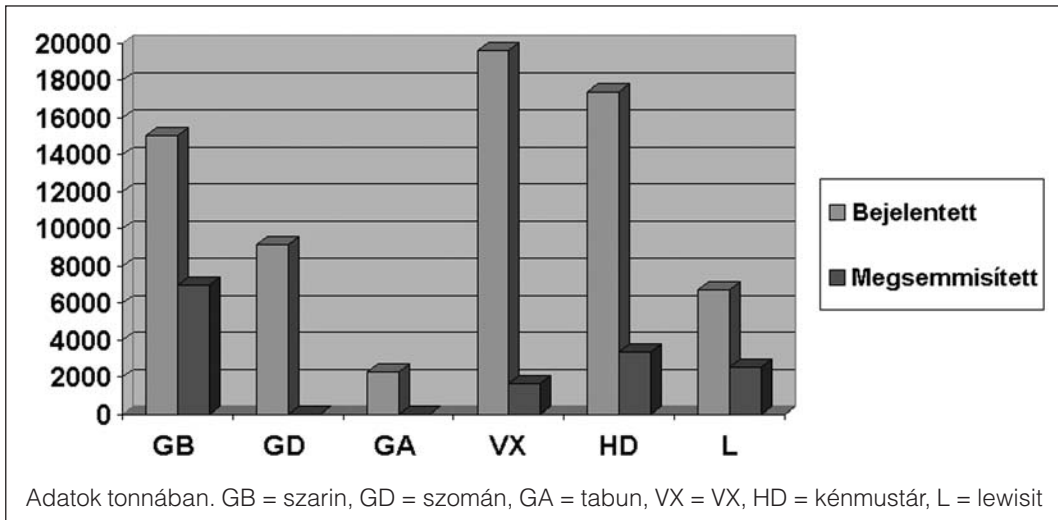
A harmadik listán szereplő vegyületeket évi 30 tonnát meghaladó termelés esetén kell bejelenteni, az ezeket gyártó létesítményeket pedig 200 tonnát meghaladó termelés esetén helyszíni ellenőrzéseknek kell alávetni. A harmadik listán szereplő vegyszerek különben korlátozás nélkül szállíthatók az egyezményhez nem tartozó országokba.

Vegyifegyver (*Chemical Weapon*) a vegyifegyver-tilalmi egyezmény szerint:

(a) mérgező anyagok és alapanyagaik, kivéve, ha azokat az ezen egyezmény által nem tiltott célra szánják, amennyiben a fajtáik és mennyiségeik összhangban vannak az ilyen célokkal; (b) lőszer és eszközök, amelyeket kifejezetten halál vagy más ártalom okozására szánnak az (a) pontban említett mérgező anyagok mérgező tulajdonságai útján, amelyek az ilyen lőszer vagy eszköz alkalmazásának eredményeképpen szabadulnak fel; (c) bármely olyan szerkezet, amelyet kifejezetten a (b) pontban meghatározott lőszer és eszközök alkalmazásával közvetlen kapcsolatban történő használat céljára szántak. A vegyifegyver (CWC) meghatározása alapján az (a), (b) és (c) pontban felsorolt három elemnek jelen kell lennie ahhoz, hogy vegyifegyvert alkothassanak.

A vegyifegyver-tilalmi egyezmény meghatározása szerint **mérgező anyag** bármely vegyület, amely az életfolyamatokra gyakorolt kémiai hatása útján embernél vagy állatnál képes halált, vagy ideiglenes cselekvésképtelenséget vagy tartós ártalmat okozni. Ez magában foglal minden ilyen vegyületet, tekintet nélkül azok eredetére vagy előállításának módjára, továbbá tekintet nélkül arra, hogy azok létesítményekben, lőszerekben vagy bárhol máshol keletkeznek.

Alapanyag (*precursor*) bármely reagáló vegyület, amely részt vesz egy mérgező anyag bármely módszerrel történő előállításának bármely szakaszában. Azokat a alapanyagokat, amelyeket harci és kereskedelmi célú vegyületek szintetizálására egyaránt fel lehet használni, kettős felhasználású vegyületeknek nevezzük.



Minden részes állam vállalta, hogy megsemmisíti a tulajdonában álló, vagy a területén hagyott minden vegyi fegyvert, illetve minden tulajdonában álló vegyifegyvergyártó létesítményt. Ezen kívül vállalták, hogy nem alkalmaznak vegyi kényszerítő eszközt, mint hadviselési módszert. A vegyi fegyverek megsemmisítését az egyezmény hatálybalépése után legkésőbb két évvel meg kellett kezdeni, és legkésőbb 10 éven belül be kellett fejezni. Ez a rendelkezésre álló adatok szerint – sajnos – távolról sem sikerült, jóllehet a vegyi fegyverek megsemmisítése folytatódik. A következő ábra a megsemmisítések helyzetét mutatja. (GD és GA esetében a megsemmisített mennyiségek olyan elenyészők, hogy adott méretarányban bemutathatatlanok.)

Az önkéntes bejelentések alapján jelenleg hat állam birtokol vegyi fegyvereket: Albánia, az Amerikai Egyesült Államok, India, Líbia, Oroszország, továbbá egy részes állam, amely nem kívánja, hogy megnevezék. Az említettek közül egyedül Albánia fejezte be a megsemmisítéseket, és ezért a szerződésben részt vevő államok konferenciái a többieknek – különféle időtartam-

okkal – meghosszabbították az erre kitűzött határidőket. A legtávolabbi időpontig, 2012. április 29-ig az Oroszországi Föderációnak és az Amerikai Egyesült Államoknak is be kell fejezni a megsemmisítéseket.

A késés a számok nyelvén azt jelenti, hogy a bejelentett 71 330 tonna mérgező vegyületből csak 26 296 tonnát semmisítettek meg határidőre. Nem sokkal impozánsabb a vegyi töltetekre és konténerekre vonatkozó adat sem: 8 670 000 darabból 2 850 000 darabot semmisítettek meg. Fontos eredmény azonban, hogy a bejelentett összes – szám szerint 65 – vegyifegyvergyártó üzemet leállítottak, mára már csak négynek a felszámolása van hátra.

A Vegyifegyver-tilalmi Szervezet és az ellenőrzések végrehajtása

Az egyezményben részt vevő államok konferenciája és végrehajtó tanácsa az egyezmény hatályba lépésével egy időben Hága székhellyel felállította a Vegyifegyver-tilalmi Egyezmény Szervezetét (*Organisation for the Prohibition of Chemical Weapon – OPCW*).

Az OPCW-nek három szerve van. A részes államok konferenciája a legfőbb döntéshozó testület, amely azon államok képviselőiből áll, amelyek ratifikálták az egyezményt, vagy csatlakoztak hozzá. A konferencia a rendes éves ülészek mellett különleges ülésszakokat is tart. A döntéseket konszenzusos alapon hozzák, ha pedig az nem érhető el, a lényeges ügyekben kétharmados többség, eljárási ügyekben egyszerű többség szükséges.

A végrehajtó tanács a szervezet irányító testülete, amely a konferenciának felelős. A tanácsot a részes államok 41 képviselője alkotja. A tanácsnak együtt kell működnie az egyes részes államok nemzeti hatóságaival, hogy kérésük szerint segítse a tagállamok közötti konzultációt és együttműködést. Döntéseit konszenzussal hozza, ha ez nem érhető el, lényeges ügyekben kétharmados többség, eljárási ügyekben egyszerű többség szükséges. Különleges súlyú és sürgősségű ügyekben a tanács a kérdést – az ügyre vonatkozó releváns információkkal és következtésekkel együtt – közvetlenül az ENSZ Közgyűlése és az ENSZ Biztonsági Tanácsa elé terjesztheti.

A több mint 500 fős technikai titkárság felelős a szervezet feladatainak végrehajtásáért, és információkkal látja el a tagállamokat az egyezmény végrehajtásáról. A titkárság vezetője az OPCW főigazgatója. Ellenőrző szerepén kívül a titkárság a kormányokkal, a vegyipar képviselőivel, a médiával, kutatóintézetekkel és olyan kormányzati és nem kormányzati szervezetekkel dolgozik együtt, amelyek helyzetükből adódóan segíthetik az egyezmény hatékony végrehajtását.

A szervezet munkájának támogatására két további kiegészítő testületet hoztak létre. A bizalmi bizottság azokkal a kölcsönös bizalom megsértésével kapcsolatos

ügyekkel foglalkozik, amelyek valamelyik tagállamot vagy a szervezetet érintik. A tudományos tanácsadó testület mandátuma szerint az egyezmény szempontjából releváns tudományos és technológiai szaktanácsokat ad. A szervezet munkáját egy adminisztratív és pénzügyi tanácsadó csoport is támogatja.

Az ellenőrzéseket az előre összeállított és jóváhagyott ellenőrzési terv szerint, vagy valamely részes állam tisztázás iránti kérelme alapján a technikai titkárság állandó állományából kijelölt többnemzetiségű ellenőrcsoport hajtja végre. Lényeges különbség ez például az európai hagyományos fegyveres erőkről szóló (CFE) szerződéssel szemben, ahol a helyszíni ellenőrzéseket a nemzeti ellenőri jegyzéken szereplő személyek végzik. Az ellenőrcsoportnak képesnek kell lennie arra, hogy a helyszínen felmérje és hitelesen megállapítsa, hogy az ellenőrzött részes állam betartja-e önként vállalt kötelezettségeit.

Általánosságban az ellenőrzés célja

- annak megerősítése, hogy nem gyártanak vegyi fegyvert, vagy első listás vegyületet csak az egyezmény által nem tiltott célra használnak;
- annak ellenőrzése, hogy létesítményben folytatott tevékenységek összhangban vannak az egyezmény szerinti kötelezettségekkel és megegyeznek a nyilatkozatokban adott információkkal, valamint
- megbizonyosodni a raktározott vegyi fegyverek teljes megsemmisítéséről, továbbá arról, hogy
- a részes államok nem adják tovább vegyi fegyvereiket vagy azok prekurzorait (non-prolifерáció).

Mielőtt áttekintենék az ellenőrzések formáit, egy fontos dologról ne feledkezzünk meg: az ellenőrzésekkel, valamint a nyilatkozatok megtételével a létesítmé-

Nyilatkozatok és ellenőrzések (2008. február 28. állapot)

3. táblázat

| | Létesítményt bejelentő részes állam | Bejelentett helyek vagy létesítmények | Végrehajtott ellenőrzések** | Ellenőrzött helyek száma |
|--------------------------------------|-------------------------------------|---------------------------------------|-----------------------------|--------------------------|
| Vegyifegyvergyártás | | | | |
| Vegyifegyvergyártó létesítmény* | 12 | 65 | 388 | 67 |
| Vegyifegyvermegsemmisítő létesítmény | 6 | 37 | 941 | 36 |
| Vegyifegyverraktár | 6 | 36 | 368 | 36 |
| Elavult vegyifegyverek | 3 | 24 | 40 | 25 |
| Régi vegyifegyverek | 13 | 47 | 76 | 29 |
| Ipari ellenőrzések | | | | |
| 1. lista | 21 | 27 | 182 | 35 |
| 2. lista | 37 | 475 | 404 | 245 |
| 3. lista | 34 | 514 | 214 | 213 |
| Egyéb vegyipari termelő létesítmény | 79 | 4738 | 518 | 501 |
| Összesen | – | 5963 | 3131 | 1187 |

Forrás: <http://www.opcw.org/factsandfigures/index.html>

*A vegyifegyver-gyártó létesítményt bejelentő részes államok: Bosznia-Hercegovina, Kína, Franciaország, India, Iráni Iszlám Köztársaság, Japán, Líbia, az Oroszországi Föderáció, Szerbia, az Egyesült Királyság, az Amerikai Egyesült Államok, továbbá egy részes állam, amely nem kívánja, hogy megnevezzék. A vegyifegyvert gyártó 65 létesítményből 61-et bizonyítottan megsemmisítettek vagy átalakítottak békés célú termelésre.

**Az Egyezmény hatályba lépése óta (1997. április 29.) 80 részes államot ellenőriztek.

nyek olyan adatokat adnak át, illetve fednek fel a létesítményre vonatkozóan, amelyeknek illetéktelen kezekbe kerülése esetleg súlyos következményekkel járhat az adott létesítmény számára. Üzleti kapcsolatok, gyártástechnológiai ismeretek, katonai és állambiztonsági információk juthatnak az ellenőrzések so-

rán olyan személyek birtokába, akiknek ellenőrzésére a részes államnak nincs lehetősége. Ezért szigorú rendszabályok védik az ellenőrzések során és a jelentésekkel felfedezett bizalmas/titkos információkat, és előírják a titkosság megsértése esetén alkalmazandó büntető és kártérítési eljárásokat.

A vegyifegyver-tilalmi egyezménynek része egy átfogó ellenőrzési rendszer, amely kezdeti, rutin- és váratlan helyszíni ellenőrzéseket foglal magában. Az ún. kezdeti ellenőrzések az egyezmény által megkövetelt, a vegyifegyver-készletekre és gyártókapacitásokra vonatkozó, részletező formában bejelentett kiinduló adatok érvényességét, valamint a felszámolásukat célzó terveket ellenőrzik. A rutinellenőrzések során a megsemmisítésre ítélt vegyi fegyverek tárolására szolgáló berendezéseket ellenőrzik. Váratlan ellenőrzéseket bármely részes állam igényelhet, amennyiben azt gyanítja, hogy az egyezményt megsértették. Az ilyen ellenőrzéseket minden részes állam köteles nagyon rövid határidőn belül elfogadni. Az ellenőrzési rendszert az egyezmény-nyel létrehozott Vegyifegyver-tilalmi Szervezet felügyeli. Az OPCW gyűjti be a részes államok kiinduló adatokra vonatkozó nyilatkozatait, végzi el az ellenőrzéseket, szolgál konzultációs és együttműködési fórumként részes államok között, és fel van hatalmazva az egyezmény végrehajtását és értelmezését illetően közöttük felmerülő viták rendezésére. Az ellenőrzésekből származó valamennyi adatot az OPCW Végrehajtó Tanácsához továbbítják. A Tanács állapíthatja meg, hogy történt-e szabályszegés.

Az egyezmény fennállásának tíz éve alatt elvégzett ellenőrzésekről a 3. táblázat ad áttekintést.

Magyar vonatkozások

A magyar országgyűlés 1996. október 29-én ratifikálta a vegyifegyver-tilalmi egyezményt. A végrehajtásért hazánkban a Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatal (MKEH) a felelős, mint nemzeti hatóság. A

végrehajtás felügyeletét az 1999-ben létrehozott Non-proliférációs és Fegyvertilalmi Tárcaközi Bizottság látja el.

A Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatalban működő exportellenőrzési osztály feladata az 1997. évi CIV. törvény által „A vegyi fegyverek kifejlesztésének, gyártásának, felhalmozásának és használatának tilalmáról, valamint megsemmisítéséről szóló, Párizsban, 1993. január 13-án aláírt Egyezmény”-ként kihirdetett vegyifegyver-tilalmi egyezmény hazai végrehajtása. Az MKEH exportellenőrzési osztálya tartja a kapcsolatot a hágai székhelyű Vegyifegyver-tilalmi Szervezettel, elkészíti és továbbítja a szervezethez évente két alkalommal benyújtandó nemzeti nyilatkozatokat a törvény hatálya alá eső tevékenységet folytató szervezeteknek az MKEH felé kötelezően tett nyilatkozatai alapján.

Az OPCW ellenőrei az e nyilatkozatokban foglaltak valódiságát jogosultak ellenőrizni. Az ellenőrzés lefolytatását, a felek jogait és kötelezettségeit a törvény és a Deklarációs Kézikönyv foglalja össze. Az MKEH, mint nemzeti hatóság gondoskodik az ilyen ellenőrzések fogadásának és szabályszerű lefolytatásának feltételeiről.

A Magyar Honvédség halált vagy tartós harcképtelenséget okozó mérgező harcanyagokkal bejelentés-köteles mennyiségben (több mint 1 tonna) nem rendelkezik. Azok a minimális mennyiségek, amelyek tudományos és oktatási intézetekben találhatóak, csak a védelmi kutatás érdekéit szolgálják és szigorú ellenőrzés alatt állnak. Hazánk területén más állam vegyi fegyvereket nem állomásoztat, raktárakkal nem rendelkezünk.

Hazánkban nincsenek 1. vagy 2. listás vegyületeket előállító vegyi üzemek. A 3. listán szereplő anyagokat gyártó üzemek száma 14, egyéb vegyipari termelő

létesítményből pedig 20 van hazánk területén. 1999 óta Magyarországon 15 ellenőrzést hajtottak végre (négyyszer 3. listás vegyületet gyártó üzemben, 11 alkalommal egyéb vegyipari termelő létesítményben). Az ellenőrzések minden al-

kalommal zökkenőmentesen, rendben zajlottak; az ellenőrök meglepéssel nyugtázták a magyar fél korrektségét, felkészültségét, semmilyen eltérést a korábban átadott adatokkal kapcsolatban nem találtak. ■

Irodalom

„Protocol for the Prohibition of the Use in War of Asphyxiating, Poisonous or other Gases, and of Bacteriological Methods of Warfare”. <http://www.brad.ac.uk/acad/sbtwc/key-text/genprot.htm>

Convention on the prohibition of the development, production, stockpiling and use of chemical weapons and on their destruction. <http://www.opcw.org/>

A Kormány 2259/ 1996. (IX. 26.) határozata. – *Határozatok Tára*, 1996. 46. szám.

Franke, Siegfried: *Lehrbuch der Militärchemie*. 2. überarbeitete Auflage. Berlin, 1977, Militärverlag der Deutschen Demokratischen Republik (VEB).

Baker Spring, senior analyst: The chemical weapons convention: a bad deal for America. Committee Brief no. 25. A Special Report to the Senate Foreign Relations Committee. Washington, D.C. 1996. március 12.

Lacey, Edward J.: The UNSCOM Experience: Implications for U.S. Arms Control Policy. *Arms Control Today*, no. 6 (August 1996).

United States Security Strategy for the Middle East. Department of Defence, Office of International Security Affairs (May 1995).

Török Tibor: A tömegpusztító fegyverek létéből és elterjedéséből adódó veszélyek. *SVKI Védelmi tanulmányok*, no. 6. Budapest, 1995.

Hollósy Ferenc: A vegyi hadviselés története. *Természet Világa*, 2003. 5. és 6. szám

Report of the OPCW on the implementation of the convention on the prohibition of the development, production, stockpiling and use of chemical weapons and on their destruction in 2006. <http://www.opcw.org/index.html>